

19 MART DARBE GİRİŞİMİ

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ SORUŞTURMASI

GÖZALTINDAN SİLİVRİ'YE:

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN İHLALİ VE HUKUKSUZLUKLAR

CHP

GİRİŞ

19 Mart 2025 sabahı İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne (İBB) yönelik başlatılan geniş çaplı operasyon, yalnızca bir ceza soruşturması olmanın ötesinde, demokratik süreçlere ve hukuk devletine ağır darbe vuran siyasi bir operasyon niteliği taşımaktadır. Seçilmiş İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanımız ve Cumhurbaşkanı Adayımız Ekrem İmamoğlu ile Şişli ve Beylikdüzü ilçe belediye başkanlarının da aralarında bulunduğu çok sayıda kişi ev baskınlarıyla gözaltına alındı ve tutuklandı. İBB iddianamesi incelendiğinde, savcılık makamının somut suç delillerinden ziyade Cumhuriyet Halk Partisi'nin iç siyasetini "suç örgütü" faaliyeti gibi sunmaya çalıştığı görülmektedir. Nitekim iddianamede Ekrem İmamoğlu "örgüt lideri" olarak anılırken, Cumhuriyet Halk Partisi'nin olağan kurultayında Sayın Özgür Özel'in genel başkan seçilmesinin bile suç delili gibi gösterildiği ifadelerle yer verilmiştir. Bu durum, anayasanın 68. maddesiyle güvence altına alınan siyasal örgütlenme özgürlüğünün kriminalize edildiğini ve yargı yoluyla bir siyasi partiye müdahale edildiğini ortaya koymaktadır.

Soruşturma hukuki çerçevenin dışına taşarak açıkça siyasi saiklerle yürütülmüştür. Merkezi iktidarın yerel seçimlerde sandık yoluyla elde edemediği İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediye yönetimlerini, yargı mekanizması aracılığıyla ele geçirme çabası içerisinde olduğu açıktır. Ekrem İmamoğlu hakkında iddianamede 142 ayrı eylemden toplam 828 ila 2352 yıl arası hapis cezası istenmesi de bu davanın orantısızlığını ve siyaseten "gözdağı" amacını göstermektedir. Yürütmenin yargıya müdahalesini kolaylaştıran son yıllardaki düzenlemeler sonucu, soruşturmaların hakim ve savcı atamaları da olağandışı seyretmiştir. Nitekim Haziran-Kasım 2025 döneminde HSK kararnameleriyle Ekrem İmamoğlu'nun çeşitli davalarına bakan pek çok hakim beklenmedik biçimde görev yerlerinden alınıp yerlerine yenileri atanmıştır.

Sonuç olarak, 19 Mart'ta başlayan İBB soruşturması, yalnız bireylere yönelik ceza işlemleri bütünü değil, aynı zamanda milyonlarca İstanbullu seçmenin iradesine karşı yapılmış bir yargı müdahalesidir. Aşağıda, bu süreçte yaşanan başlıca hak ihlalleri ve hukuksuzluklar detaylı şekilde ele alınacaktır.

Gözetim ve Tutuklama Süreçlerindeki Hukuksuzluklar

İBB soruşturması kapsamında uygulanan gözetim ve tutuklama tedbirleri, hukukun temel güvencelerini ihlal ederek gerçekleştirildi. 19 Mart 2025 sabahı başlayan operasyonla İmamoğlu dahil onlarca kişi evlerinden, işyerlerinden ve hatta kamuya açık alanlardan apar topar gözetim altına alındı. Oysa bu kişiler hakkında önceden herhangi bir tebligat veya ifade vermeye davet işlemi yapılmamıştı. Savcılık, Ceza Muhakemesi Kanununu göz ardı ederek

toplu ve gerekçesiz gözaltı kararları çıkartmıştır. Her bir şüpheli açısından “kaçma şüphesi” ya da “delil karartma ihtimali” gibi tutuklama ölçütleri somut olay bazında değerlendirilmemiş; adeta peşin hükümle tüm muhalif yerel yöneticiler toptan suçlu muamelesine tabi tutulmuştur.

23 Mart’ta nöbetçi hakimlik karşısına çıkarılan 48 kişi tutuklanarak Silivri Cezaevi’ne gönderilmiş; bu sayı, sonraki “dalga” operasyonlarla hızla artmıştır. Ocak 2026 itibarıyla tutuklu sayısı 100’ün üzerindedir. Ancak bu tutuklama kararlarının hiçbirinde suçların somut delilleri veya tutuklamanın neden gerekli olduğu açıklanmamıştır. Hakimlik kararları kopyala-yapıştır ifadelerle, soyut ve genel cümlelerle verilmiştir. Kişilerin kaçma ya da delil karartma ihtimali somut olayda gerekçelendirilmediği gibi, tutuklamaya alternatif adli kontrol tedbirleri de dikkate alınmamıştır. Oysa hukuk ilkelerine göre tutuklama, en son çare olarak düşünülmeli ve daha hafif tedbirler yeterli ise uygulanmamalıdır. İBB soruşturmasında ise tam tersine, tutuklama bir ceza peşinen infaz edilir gibi otomatik uygulanmıştır.

Ayrıca tutuklama süreçleri sırasında usule aykırı uygulamalar da yaşanmıştır. Örneğin, tutuklanan bazı kişilerin ifadeleri alınırken avukatlarının bulunmasına izin verilmediği, müdafii taleplerinin dikkate alınmadığı rapor edilmiştir. İBB Spor Kulübü Başkanı Fatih Keleş’in yakınları (oğlu Mustafa ve yeğeni Murat) 20 Haziran 2025’te yürütülen operasyonda, rüşvet iddiasıyla gözaltına alınıp tutuklanırken savunma avukatı olmaksızın ifadelerinin alınmaya çalışıldığı ve avukat talebinin göz ardı edildiği bizzat tutanaklara yansımıştır. Bu durum savunma hakkının sistematik biçimde engellendiğinin en somut göstergelerinden biridir.

Soruşturmanın gözaltı ve tutuklama evresi, hukukun temel güvencelerini çiğnemıştır. Gözaltılar toplu cezalandırma mantığıyla yapılmış; tutuklamalar gerekçesiz ve ölçüsüz biçimde uygulanmıştır. Henüz soruşturma başlangıcında yaşanan bu hukuksuzluklar, devam eden süreçte gelecek daha ağır hak ihlallerinin de habercisi olmuştur.

Savunma Hakkının Kısıtlanması ve Avukatlara Yönelik Baskılar

Soruşturma sürecinin daha ilk günlerinde savunma hakkı ciddi şekilde kısıtlanmıştır. Gözaltına alınan kişilerin avukatlarıyla zamanında ve sağlıklı görüşmeleri engellenmiş, dosyaya derhal gizlilik kararı getirilerek müdafilerin soruşturmanın içeriğine erişimi sıfıra indirilmiştir. İstanbul Adliyesi’nde, özellikle soruşturmayı yürüten savcılara adliye binasının 7. katında özel bir ofis tahsis edildiği ve bu ofisin kapılarının avukatlara kapatıldığı bilinmektedir. Birçok avukat, müvekkillerinin neyle suçlandığını dahi öğrenmeden, günlerce adliye koridorlarında bilgi alamadan beklemek zorunda kalmıştır. Bu uygulamalar hem Türk Ceza Kanunu’na hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) 6. maddeye açıkça aykırıdır. Zira herkes savunma için gerekli bilgi ve belgeye makul süre içinde erişebilmelidir.

Savunma hakkına müdahalenin en vahim boyutlarından biri de müdafilerin bizzat baskı altına alınması olmuştur. Ekrem İmamoğlu'nun avukatlarından Mehmet Pehlivan, müvekkilini savunduğu için "suç örgütü üyeliği" suçlamasıyla tutuklanmıştır. Söz konusu suçlamayla, savunma makamı doğrudan hedef alınmış ve avukatlık mesleğini bir suç gibi sunulmuştur. Müdafileri susturma veya yıldırma amacı güden bu girişimler, adil yargılanma hakkının ihlalidir. Zira AİHS m. 6/3(b)-(c), sanığın etkili savunma yapabilmesi için avukat yardımından tam olarak yararlanmasını güvence altına alır. Oysa İBB davasında avukatlar tutuklanmakla tehdit edilmiş, bir kısmı tutuklanmış ve böylece diğer şüphelilerin savunma hakkından yararlanmasını da fiilen zorlaştırılmıştır.

Öte yandan, soruşturma sürecinde dosya hakkında kamuoyuna tek taraflı bilgi sızdırılması ve medya eliyle algı operasyonu yürütülmesi de çok açık bir dezenformasyondur. Dosyadaki gizlilik kararına rağmen, iktidar yanlısı medya organları daha iddianame bile ortada yokken şüphelileri "şebeke", "çete üyeleri", "itirafçılar" şeklinde etiketleyen haberler yapmaya başlamıştır. Örneğin bazı gazeteler, haklarında sorgu tutanağı dahi olmayan yöneticileri "suç örgütü üyesi" gibi ifadelerle manşete taşımıştır. Bu yayınlar, yargılama başlamadan kitlelerde sanıkların suçlu olduğu izlenimini uyandırarak masumiyet karinesini yok saymıştır.

19 Mart sürecinin en büyük dezenformasyon kaynağı yandaş basın

İBB soruşturmasında savunma hakkı çok boyutlu şekilde ihlal edilmiştir: Müdafilerin bilgiye erişimi engellenmiş, avukatlar hedef alınmış ve medya yoluyla yargısız infaz atmosferi yaratılmıştır. Tüm bunlar, yargılama süreçlerinin adilliğine gölge düşürmüş; soruşturmanın hukuki olmaktan ziyade siyasi bir “cadı avı” olduğu kanaatini güçlendirmiştir.

Yargı Bağımsızlığı, Hakim Güvencesi ve Heyet İstikrarı Açısından Değerlendirme

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu hakkında yürütülen adli ve idari süreçler incelendiğinde, yargılamaların farklı aşamalarında görev yapan bazı hakim ve mahkeme heyetlerinin, olağan atama/tayin takvimi dışında ve HSK’nın “mazeret” kararnameleleri ile görev yerlerinin değiştirildiği görülmektedir. Bu değişikliklerin, karar aşamalarına yakın zamanlarda veya kritik yargısal değerlendirmelerin hemen sonrasında gerçekleşmiş olması, yargı bağımsızlığı, hakim güvencesi ve mahkeme tarafsızlığının görünümü bakımından ayrıca değerlendirilmesi gereken bir alan oluşturmaktadır.

Bu bağlamda;

1- İstanbul 59. Asliye Ceza Mahkemesi – Diploma Ceza Davası ve CHP İstanbul İl Binası Dosyası

Ekrem İmamoğlu’nun diplomasına ilişkin ceza yargılaması ile Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul İl Başkanlığı binasının satın alınmasına ilişkin olarak Siyasi Partiler Kanunu’na muhalefet iddiasıyla yürütülen yargılamaların görüldüğü İstanbul 59. Asliye Ceza Mahkemesi hakimi, Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun 27 Kasım 2025 tarihli Kararnamesi ile olağan atama dönemleri dışında Kahramanmaraş’a atanmıştır.

Bu dosyalar; hem Ekrem İmamoğlu’nun siyasal geleceği hem de ana muhalefet partisinin kurumsal yapısı bakımından yüksek kamusal öneme sahip olup, yargılamaların seyri doğrudan siyasal haklar alanıyla kesişmektedir. Bu nedenle, yürüten hakimnin, dosya sonuçlanmadan veya karar aşamasına gelmeden görev yerinin değiştirilmesi, yargılamanın sürekliliği bakımından tartışma doğurmaktadır.

2- Büyükşehirmece 10. Asliye Ceza Mahkemesi – “İhaleye Fesat” Dosyası

Ekrem İmamoğlu’nun Beylikdüzü Belediye Başkanlığı dönemine ilişkin olarak açılan ve “ihaleye fesat karıştırma” iddiasına dayanan dosyada beraat kararı veren Büyükşehirmece 10. Asliye Ceza Mahkemesi hakimi de, yine HSK’nın 27 Kasım 2025 tarihli Kararnamesi ile olağan atama düzeninin dışında Kahramanmaraş’a atanmıştır.

Ceza yargılamasında beraat kararı, yargılamanın esasına ilişkin güçlü bir hukuki değerlendirmeyi ifade eder. Bu nedenle, beraat kararının ardından karar veren hakimnin kısa süre içerisinde ve olağan takvim dışında başka bir ile atanması, yargısal takdir yetkisinin serbestliği ve hakim teminatı ilkeleri bakımından kamuoyunda sorgulamalara yol açmıştır.

Anayasa'nın 138, 139 ve 140. maddeleri, hakimlerin görevlerinde bağımsız olduklarını güvence altına almaktadır. Bu nedenle, özellikle kamuoyunda yakından izlenen dosyalarda karar sonrası gerçekleşen bu tür kadro değişiklikleri, yargıya duyulan güven bakımından önem arz etmektedir.

3- İstanbul 5. İdare Mahkemesi – Diploma İptali İdari Davası

Ekrem İmamoğlu'nun diplomasının iptaline ilişkin idari işleme karşı açılan davaya bakan İstanbul 5. İdare Mahkemesi'nin başkanı ve bir üyesi, yargılama süreci devam ederken İstanbul Bölge İdare Mahkemesi üyeliğine atanmıştır.

Diploma iptali davası, doğrudan seçilme hakkı, siyasal faaliyette bulunma özgürlüğü ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağlantılı olup, yalnız bireysel bir idari işlem denetimi niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle, davayı yürüten mahkeme heyetinin değişmesi, idari yargıda da heyet istikrarı ve yargısal süreklilik ilkeleri bakımından değerlendirilmelidir.

İdari yargılamalarda heyetin dosyaya hakimiyeti, özellikle delil değerlendirmesi ve idarenin takdir yetkisinin denetimi bakımından önemlidir. Bu tür değişiklikler, yargılamanın dışardan müdahalelere açık olduğunu da kanıtlar niteliktedir.

4- “Ahmak Davası” ve İstinaf Heyeti Hareketliliği

Kamuoyunda “ahmak davası” olarak bilinen ve Ekrem İmamoğlu'nun Yüksek Seçim Kurulu üyelerine hakaret ettiği iddiasına dayanan davanın görüldüğü İstanbul Anadolu 7. Asliye Ceza Mahkemesi hakimi, HSK kararıyla Samsun'a atanmıştır.

Buna ek olarak, bu davanın istinaf incelemesini yapan İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Ceza Dairesi'nin başkan ve üyelerinin, karar aşamasına geçilmeden önce başka bölge adliye mahkemesi dairelerine görevlendirildiği görülmektedir.

Ceza yargılamasında istinaf incelemesi, ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygunluğunu denetleyen kritik bir aşamadır. Bu aşamada heyetin bütünlüğü ve dosyaya hakimiyeti, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Karar öncesi gerçekleşen bu tür görevlendirmeler, heyet istikrarı ilkesini zedeler nitelikte olup, mahkeme tarafsızlığının görünümü açısından ayrıca ele alınmalıdır.

5- Akın Gürlek'e Yönelik Sözler Nedeniyle Açılan Dosya – Karşı Oy Sahibi Hakim Atanması

Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Akın Gürlek'e yönelik sözleri nedeniyle yargılandığı dosyada, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde beraat yönünde karşı oy (şerh) yazan hakim, karar sonrasında İstanbul 45. İş Mahkemesi hakimliğine atanmıştır.

Karşı oy, yargılamada çoğunluk kararına katılmayan hakimın hukuki kanaatini ortaya koymasındır ve yargı bağımsızlığının somut bir tezahürüdür. Bu nedenle, karşı oy kullanan hakimın kısa süre içerisinde ceza yargısından alınarak farklı bir yargı koluna atanması, yargısal çoğulculuk ve yargıç güvencesi açısından vahim bir durumdur.

6- “İBB Davası” Olarak Anılan Ana Dosya – İstanbul 40. Ağır Ceza Mahkemesi’ne Ek Heyet Oluşturulması

Son olarak, kamuoyunda “İBB davası” olarak anılan ana dosyanın görüleceği İstanbul 40. Ağır Ceza Mahkemesi’ne, HSK’nın 27 Kasım 2025 tarihli Kararnamesi ile ikinci bir heyet oluşturulmuştur.

Ağır ceza mahkemelerinde heyet yapısının değiştirilmesi veya genişletilmesi, olağan koşullarda iş yükü ve yargısal organizasyon gerekçelerine dayanabilir. Ancak söz konusu dosyanın siyasi etkisi, kamuoyundaki görünürlüğü ve Ekrem İmamoğlu’nun statüsü dikkate alındığında, bu düzenlemenin mahkeme kompozisyonuna müdahale tartışmalarını beraberinde getirdiği açıktır.

Uzun Tutukluluk, İddianamenin Gecikmesi ve Adil Yargılanma Sorunu

Soruşturma sürecinde tutukluluk sürelerinin ölçüsüzce uzatılması ve iddianamenin aylarca hazırlanmaması, başlı başına ciddi hak ihlallerine yol açmıştır. Ekrem İmamoğlu ve beraberindeki tutuklular 19 Mart 2025’ten itibaren aylarca herhangi bir iddianame olmaksızın cezaevinde tutulmuştur. Nitekim Ekrem İmamoğlu’nun eşi Dilek Kaya İmamoğlu 1 Ağustos 2025’te yaptığı konuşmada “19 Mart’ın üzerinden 4 ayı aşkın süre geçti, hala ortada bir iddianame yok. Belki ilk duruşmada beraat edecek insanlar aylarca özgürlüklerinden mahrum bırakılıyor, bu geçen sürenin bedelini kim ödeyecek?” diyerek bu hukuksuzluğu dile getirmiştir.

Dilek Kaya İmamoğlu Aile Dayanışma Ağı (ADA) Buluşması’nda konuşuyor.

İddianame ancak Kasım 2025'te hazırlanabilmiş ve mahkemece kabul edilmiştir. Bu süre zarfında sadece tanık beyanlarıyla tutuklu bulunanlar da dahil, tüm tutuklular ağır hak kaybına uğramıştır. İç hukukumuza ve AİHM içtihatlarına göre de makul sürede yargılanma ve tutuksuz yargılanma esas, tutukluluk istisnai olmalıdır. İBB davasında ise iddianamesiz tutukluluk bir kural halini almıştır. Tutukluların aylık tutukluluk incelemeleri bile göstermelik yapılmış, SEGBİS üzerinden dosya bile incelenmeden “tutukluluğun devamına” kararları verilmiştir. Örneğin tutuklu İBB yöneticisi İpek Elif Atayman, her ay SEGBİS üzerinden yapılan tutukluluk değerlendirmelerinde yüzünü dahi görmeyen hakimlerin otomatik olarak tutukluk devam kararlarını okuduğunu, savunmalarının hiç dinlenmediğini anlatmıştır. Bu şekilde hukuk, “takvim işleten bir formalite” haline getirilmiştir.

Uzun tutukluluk kararlarındaki gerekçesizlik ve yargı mercilerinin tarafsızlığına ilişkin endişeler, davanın seyrini de etkilemektedir. Tutuklular ve avukatları defalarca tahliye için mahkemelere başvurmuş ancak her seferinde kopyala-yapıştır ret kararları almıştır. Örneğin İBB iştiraki Medya A.Ş. Genel Müdürü Fatoş Pınar Türker'in avukatları 7 ay boyunca İstanbul'daki çeşitli sulh ceza hakimliklerine ve hatta asliye ceza mahkemesine defalarca itiraz dilekçesi sunmuş; her birinden şablon niteliğinde ret cevapları gelmiştir. Avukatların Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, müvekkillerinin rüşvet iddiasıyla tutuklu olduğu ancak ne emniyet ne savcılık sorgusunda hakkında tek bir rüşvet sorusu bile sorulmadığı belirtilmiştir. Bu, soruşturma makamlarının delil yetersizliğine rağmen tutukluluğu sürdürmekte ısrar ettiğini göstermektedir.

Ayrıca davaya bakacak olan İstanbul 40. Ağır Ceza Mahkemesi davanın yargılama süresini 4600 gün, yani 12 yıl 6 ay olarak belirlemiştir. Bu süre zarfında tutukluluk adeta peşin cezalandırmaya dönüşmüştür.

Cezaevi Koşullarındaki Kötü Muamele ve İşkence İddiaları

Tutuklu İBB yöneticileri ve çalışanları cezaevinde, uluslararası standartlara aykırı kötü muamele ve insan hakları ihlallerine maruz kalmıştır. Gerek tecrit uygulamaları, gerekse fiziksel ve psikolojik sağlığı tehdit eden koşullar, bazı durumlarda işkence yasağının ihlali boyutuna ulaşmıştır.

Tecrit: Birçok tutuklu, tutukevine konulduktan sonra uzun süre tek kişilik hücrelerde tutulmuştur. Örneğin İBB Medya A.Ş. eski Genel Müdürü İpek Elif Atayman, yaklaşık 72 gün boyunca tek kişilik hücrede tecritte bırakılmıştır. Bu süre boyunca sosyalleşme imkanından yoksun bırakılan Atayman, yalnız haftada bir kez 10 dakikalık telefon görüşmesine izin verildiğini, bunun da insan onuruna aykırı bir muamele olduğunu mektupla dile getirmiştir. Uzun süreli tecrit, Birleşmiş Milletler Mandela Kuralları'na göre de işkence veya kötü muamele kapsamına girmektedir. Tecrit uzun süre uygulandığında bir işkence yöntemidir.

Fiziksel Kötü Muamele ve Nakil Sırasındaki İhlaller: Bazı tutuklular cezaevi nakilleri sırasında insanlık dışı muamele görmüştür.

Yukarıda bahsedilen İpek Elif Atayman, 5 Haziran 2025'te hiçbir haber verilmeksizin Silivri (Marmara) Cezaevi'nden Afyonkarahisar Cezaevi'ne sürgün edilmiştir. Sevk işlemi sırasında 7,5 saat boyunca kelepçeli halde, dar bir zırhlı nakil kabininde tutulmuş; varışta bileklerinde morluklar oluştuğu ve ilk 5 gün yerde yatmak zorunda bırakıldığı ortaya çıkmıştır. Eşyaları dahi çöp torbası içinde kendisine verilerek onur kırıcı bir tutum sergilenmiştir. Atayman, yeni cezaevinden gönderdiği mektupta "Bileklerim mor, burada yerde yatıyorum... Bu bir yargılama değil, şiddet ve açık bir cezalandırmadır" diyerek maruz kaldığı muameleyi tarif etmiştir. Bu koşullar, Anayasa m.17 ve AİHS m.3 kapsamında korunması gereken insan onuruna aykırı uygulamalardır.

Benzer şekilde, tutuklu diğer bazı isimler de uzak cezaevlerine sürgün edilerek ailelerinden ve avukatlarından koparılmıştır. Örneğin Beylikdüzü Belediye Başkanı Mehmet Murat Çalık, tutuklandıktan bir süre sonra Silivri'den İzmir Buca (Kırklar) Cezaevi'ne sevk edilmiştir. Bu nakil, ailesinin ve hukukçuların erişimini zorlaştırmış; aynı zamanda Çalık'ın sağlık sorunları göz önüne alındığında hayati risk yaratmıştır (aşağıda ayrıntılı değinilmektedir). Tutukluların iklimine ve imkanlarına yabancı, uzak illerdeki cezaevlerine gönderilmesi, Türkiye'de geçmişte de siyasi saikli davalarda görülen bir cezalandırma yöntemidir ve bu dosyada da uygulanmıştır.

Mehmet Murat Çalık'ın annesi Gülümser Çalık, hastane önünde tutuklu oğluna el sallıyor.

Çalık, cezaevinde aşırı kilo kaybı ve nökseden hastalığı nedeniyle hastaneye kaldırılmıştı. Çalık'ın durumu, tutukluların sağlık hakkının nasıl ihlal edildiğine ise çok açık bir örnek oluşturmaktadır. Geçmişte iki kez kan kanseri (lösemi) ve bir kez de başka bir kanser türünü yenmiş olan Murat Çalık, bağışıklık sistemi zayıf, düzenli tıbbi takibe muhtaç bir kişidir. Tutukluluğunun ilk üç ayı içinde Çalık'ın sağlığı hızla bozulmuş, 20-23 kilo kadar kaybetmiştir. Boynunda yeniden büyük bir kitle tespit edilmesi üzerine 23 Haziran 2025'te hastaneye sevk edilmiş; yapılan kemik iliği biyopsisi sonucunda lösemi/lenfoma belirtileri saptanmıştır. Doktorlar derhal tedavi altına alınması ve cezaevi şartlarından uzak tutulması gerektiğini raporlamıştır. Buna rağmen Çalık, 10 Temmuz 2025'te hastanede anjiyo olduktan sonra elleri kelepçeli halde yeniden cezaevine götürülmüştür. 16 Temmuz 2025'te İstanbul Adli Tıp Kurumu'nda muayene edilmiş; Adli Tıp, hastanın hapisane şartlarında kalmaya devam etmesi halinde hayatının tehlikede olduğu yönündeki hastane raporlarını teyit ederek "konutta infaz değerlendirilmelidir" şeklinde görüş bildirmiştir. Ne var ki tüm bu tıbbi uyarılara rağmen yargı makamları tutukluluğunun devamına karar vermiş, Çalık cezaevinde kalmaya zorlanmaktadır.

Diğer tutuklular açısından da benzeri sağlık ve muamele sorunları yaşanmıştır. İBB Özel Kalem Müdürü Kadriye Kasapoğlu, 26 Nisan'daki ikinci dalga operasyonda gözaltına alınıp adli kontrolle serbest kalmışken, 23 Mayıs 2025'teki dördüncü dalgada tekrar tutuklanmıştır. Cezaevine gönderilen Kasapoğlu, ilk beş gün içinde beş farklı koğuşa aktarılmıştır. Bu sürekli yer değiştirme, kendisine psikolojik gözdağı verme amaçlı bir yıldırma taktiği olarak değerlendirilmiştir. Kasapoğlu'nun özel durumuna baktığımızda, kendisi çocuğunu tek başına büyüten bir anne olup ilk tutuklandığında halihazırda adli kontrol altındaydı. İBB Başkanımız Ekrem İmamoğlu bu duruma tepki olarak "Çocuğunu tek başına büyüten bir anneyi, sadece benimle çalışıyor diye evladının doğum gününde tutukluyorsunuz. Bu zulmün hesabını iki dünyada veremeyeceksiniz" diyerek Kasapoğlu'na yapılan muameleyi işkence olarak nitelemiştir.

İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanı Ramazan Gülten, 26 Nisan operasyonunda tutuklandıktan sonra ailesinin de mağduriyeti söz konusu olmuştur. Gülten'in eşi Pınar Gülten, yüksek riskli gebelik sürecindeydi. Doğum öncesi süreçte, eşinin durumu nedeniyle Ramazan Gülten'in izin ve kolaylık talep ettiği ancak hem cezaevi idaresinin hem de infaz savcılığının bu talebi reddettiği belirtilmiştir. Yani bir baba adayı hapiste tutulurken, dışarıda hem eşi hem de doğacak çocuğu mağdur edilmiştir. Bu olay, tutuklama tedbirinin nasıl ölçsüz ve cezalandırıcı bir biçime dönüştüğüne dair açık bir örnektir.

Cezaevlerindeki kötü muamele iddiaları yalnız tutuklu belediye personeliyle sınırlı kalmamış, barışçıl protestolar sırasında gözaltına alınan vatandaşlar da benzer ihlaller bildirmiştir. İmamoğlu'nun tutuklandığı haberinin ardından

Cezaevlerindeki kötü muamele iddiaları yalnız tutuklu belediye personeliyle sınırlı kalmamış, barışçıl protestolar sırasında gözaltına alınan vatandaşlar da benzer ihlaller bildirmiştir.

İmamoğlu'nun tutuklandığı haberinin ardından İstanbul Saraçhane'de ve ülke genelinde barışçıl protestolar düzenleyen en az 1879 kişi gözaltına alınmış, bunlardan 260'ı tutuklanmıştır. Bu süreçte çok sayıda kişi polisin orantısız şiddetine maruz kalmıştır.

Ankara'da gözaltına alınan 7 kadına çıplak arama uygulandığı tespit edilmiş; İstanbul'da da benzer iddialar dile getirilmiştir. Çıplak arama, hem ulusal hukukta hem AİHM içtihatlarında onur kırıcı muamele olarak değerlendirilmekte ve sıkı koşullara bağlanmaktadır. İBB soruşturması kapsamında tutuklanan kadınlardan Fatoş Pınar Türker de avukatları aracılığıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak gözaltında çıplak aramaya maruz kaldığını duyurmuştur. Avukatlarının verdiği bilgilere göre Türker, 13 Mart'ta pasaportuna el konulmasının ardından gönüllü ifade vermek isteyerek savcılığa başvurursa da ifadesi alınmamış, 19 Mart operasyonunda gözaltına alınıp Vatan Emniyet'te dört gün boyunca "depo" denilen bir alanda tutulmuş ve burada çıplak aramaya maruz bırakılmıştır. Bu vahim iddia, 20 Aralık 2025'te AYM'ye taşınmış ve dilekçede Türker'in gözaltında hukuka aykırı muameleyle uğradığı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Savcılık ise çıkan haberler üzerine çıplak arama iddialarını reddetmeye çalışsa da, benzer şikayetlerin diğer tutuklu kadınlarca da dile getirilmesi uygulamanın varlığına işaret etmektedir.

İBB operasyonunda cezaevi koşulları ve tutuklulara muamele bakımından çok sayıda hak ihlali yaşanmıştır. İşkence ve kötü muamele yasağı (Anayasa m.17, AİHS m.3) açıkça çiğnenmiştir. Tutukluların sağlık hakkı ihlal edilmiş; cezaevleri, özellikle muhalif tutuklular için, hukuki dayanağı olmayan birer eziyet mekanına dönüşmüştür. Bu durum, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin yanı sıra BM Mahpuslara Muamele Standartları'na (Mandela Kuralları) da aykırıdır.

Ailelerin Mağduriyeti ve Suçun Şahsiliği İlkesinin İhlali

İBB soruşturmasının yarattığı hak ihlalleri, yalnız tutuklu bireylerle sınırlı kalmamış; tutukluların ailelerini de derinden etkilemiş ve hatta doğrudan hedef almıştır. Operasyon ve sonrasındaki süreç, pek çok masum aile ferdinin de cezalandırılmasına yol açmıştır ki bu, ceza hukukunun temel prensiplerinden "suçun şahsiliği" ilkesine aykırıdır.

En başta, Ekrem İmamoğlu ve ailesinin maruz kaldığı mağduriyet ülke gündemine yansımıştır. Ekrem İmamoğlu'nun eşi Dilek Kaya İmamoğlu, diğer tutuklu yakınlarıyla birlikte oluşturulan "Aile Dayanışma Ağı" platformu çatısı altında bu duruma dikkat çekmiş, yaşadıkları acıyı ve hak ihlallerini kamuoyuyla paylaşmıştır. Dilek Kaya İmamoğlu, "Hepimiz haksız ve hukuksuz biçimde özgürlüğünden mahrum bırakılan birinin yakınıyız. Her gün evimizde bir sandalye boş, soframızda bir tabak eksik... Bu özlem sadece sevdiklerimize değil, adalete ve demokrasiye duyduğumuz özlemdir" diyerek ailelerin hissiyatını dile getirmiştir. Özellikle operasyonların anne, baba, kardeş gibi aile üyelerine kadar uzandığını vurgulayarak "Biz aileye el uzatılmaz diye büyüdük ama bugün çocuklar babasız, anneler evlatsız bırakılıyor" sözleriyle bu durumu kınamıştır.

26 Nisan 2025'teki ikinci dalga operasyonunda, Ekrem İmamoğlu'nun eşi Dilek Kaya İmamoğlu'nun ağabeyi Cevdet Kaya da gözaltına alınıp tutuklanmıştır. Aynı operasyonda İBB Sözcüsü Murat Ongun'un eşi Gözdem Ongun da gözaltına alınanlar arasına girmiştir. Bu kişiler, İBB'de resmi bir görev üstlenmemiş olsalar dahi, salt akrabalık bağları nedeniyle "örgüt üyeliği" yaftasıyla suçlanmaktadır.

Aynı şekilde, soruşturma kapsamında tutuklanan bazı belediye görevlilerinin yakın akrabaları da hedef alınmıştır. Yukarıda bahsedilen Fatih Keleş örneği buna açık delildir. İBB Spor Kulübü Başkanı Keleş'in oğlu ve yeğeni, Keleş ile ilgili yolsuzluk iddiaları gerekçe gösterilerek gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Bu kişiler, kendilerine isnat edilen suçlamalar bir yana, babaları/amcaları nedeniyle fiilen rehine muamelesi görmüşlerdir. Müdafilerinin bulunmadığı bir ortamda alelacele tutuklanmaları da, bunun aslında Keleş ailesine yönelik bir gözdağı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ailelere yönelik baskının bir boyutu da ekonomik ve toplumsal dışlanmadır. Tutuklu belediye başkanları ve yöneticilerin aileleri, bir yandan geçim sıkıntısıyla mücadele ederken diğer yandan iktidar yanlısı medya tarafından hedef gösterilmiştir. Örneğin bazı gazetelerde, tutuklu başkanların eşleri ve çocukları hakkında spekülasyonlar yapılarak aile onurları zedelenmeye çalışılmıştır. Bu, "mahkum yakınlarını topluma teşhir" gibi çağdışı bir uygulamadır ve hiçbir demokratik hukuk devletinde yeri yoktur.

Sonuç olarak, İBB soruşturmasında aile bireyleri de dolaylı yaptırımlarla cezalandırılmış, suçun şahsiliği ilkesi hiçe sayılmıştır. Oysa ceza hukuku, hiç kimsenin bir başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacağını emreder. Bu ilkenin ihlali, aynı zamanda toplumsal barışa da zarar vermektedir. Zira ailelerin yaşadıkları, adalet duygusunun zedelenmesine ve hukuk devleti ilkesinin yara almasına yol açmıştır. Nitekim bu duruma tepki olarak bir araya gelen aileler, "Adaleti yalnız mahkeme salonlarında değil, toplumun vicdanında da aramak için buradayız" diyerek seslerini duyurmaya çalışmıştır. Adalet talebi, artık yalnız tutukluların değil, onların ailelerinin ve geniş anlamda adalet isteyen herkesin ortak talebine dönüşmüştür.

Sonuç ve Talepler

İBB soruşturması ve davası sürecinde yaşananlar, Türkiye'nin anayasasıyla ve taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış temel hak ve hürriyetlerin pek çoğunun ihlal edildiğini göstermektedir. Gerek soruşturmanın başlangıcındaki gözaltı operasyonları, gerek devamındaki tutukluluk halleri ve yargılama süreci, hukuk devleti ilkesinden ciddi sapmalarla gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda:

● **Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği (Anayasa m.19, AİHS m.5) ihlal edilmiştir.** Tutuklamalar hukuki dayanaklardan yoksun, ölçsüz ve makul süreyi aşacak şekilde uygulanmıştır.

Henüz iddianame hazırlanmadan insanların aylarca cezaevinde tutulması kabul edilemez bir uygulamadır.

● **İşkence ve Kötü Muamele Yasağı (Anayasa m.17, AİHS m.3) ihlal edilmiştir.** Tutukluların maruz kaldığı tecrit, çıplak arama, kötü cezaevi koşulları, sağlık haklarının engellenmesi gibi uygulamalar insan onurunu zedelemiş; bazı vakalarda (örneğin Murat Çalık'ın durumu) yaşam hakkını bile tehdit etmiştir.

● **Adil Yargılanma Hakkı (Anayasa m.36, AİHS m.6) ihlal edilmiştir.** Savunma hakkı kısıtlanmış, avukatlara baskı yapılmış, yargılama süreci içerisinde hakim bağımsızlığına gölge düşüren müdahaleler gerçekleşmiştir. Masumiyet karinesi, medya kampanyalarıyla çiğnenmiştir.

● **Özel Hayat ve Aile Hayatının Korunması (Anayasa m.20, AİHS m.8) ihlal edilmiştir.** Aile bireyleri, suçla ilişkileri olmamasına rağmen dolaylı biçimde cezalandırılmış; tutukluların aileleri dağılarak çocuklar, eşler ve anne-babalar büyük manevi zarar görmüştür.

● **Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakları (Anayasa m.67-68) ihlal edilmiştir.** Seçilmiş belediye başkanlarının mahkeme kararı olmaksızın görevden uzaklaştırılması, yerlerine kayyım atanması veya fiilen belediyelerin çalışamaz hale getirilmesi, milyonlarca seçmenin iradesini yok saymıştır. İddianamede siyasi parti faaliyetlerinin “suç örgütü faaliyeti” olarak gösterilmesi de siyaseti kriminalize eden tehlikeli bir adımdır.

Bu tespitler ışığında, kamuoyu önünde ve ilgili yargı-idari merciler nezdinde aşağıdaki acil adımların atılması gerekmektedir:

● **Haksız tutukluluklara derhal son verilmelidir.** Soruşturma kapsamında tutuklu bulunan Ekrem İmamoğlu ve diğer tüm isimler, yargılamalarına tutuksuz devam etmek üzere bir an evvel tahliye edilmelidir. Mevcut tutukluluklar, hukuki bir tedbir olma niteliğini yitirip orantısız bir cezalandırmaya dönüşmüştür. Bu yanı sıra ısrar edilmesi, telafisi imkansız zararlar doğurmaktadır.

● **Savunma hakkına yönelik engellemelere son verilmelidir.** Soruşturma dosyasındaki gizlilik kararı, iddianamenin kabulüyle birlikte derhal kaldırılarak sanık ve avukatlarının tüm belgelere erişimi sağlanmalıdır. Avukatlara karşı açılan caydırma amaçlı soruşturmalar durdurulmalı; savunmanın kutsallığına uygun şekilde yargılama yürütülmelidir.

● **Kötü muamele ve sağlık hakkı ihlalleri giderilmelidir.** Tutukluların cezaevi koşulları, uluslararası standartlara (AİHS, Mandela Kuralları vb.) uygun hale getirilmelidir. Özellikle hasta tutukluların (örneğin Murat Çalık) tedavileri için gerekirse infazları evde veya hastanede devam etmeli, sağlık durumları yakından izlenmelidir. Cezaevlerinde işkence ve onur kırıcı muamele iddiaları etkin şekilde soruşturulup sorumlular hesap vermeli.

● **Aile bireylerine yönelik dolaylı yaptırımlar derhal durdurulmalıdır.** Soruşturma kapsamında tutuklanan kişilerin eş, evlat, kardeş gibi yakınlarına yönelik haksız uygulamalara (gözetli tutuklama, tehdit vb.) son verilmelidir. Suçların şahsiliği ilkesi titizlikle korunmalı; hiç kimse başkasının fiilinden dolayı mağdur edilmemelidir. Tutukluların aileleriyle görüşme ve iletişim hakları da insani ölçüler içinde genişletilmelidir.

● **Yargı süreci şeffaf ve adil biçimde sürdürülmelidir.** İBB davasına bakan mahkeme heyeti üzerindeki baskılar son bulmalı, hakim teminatı gözetilmelidir. Yargılama duruşmaları aleniyet prensibine uygun olarak kamuoyuna açık (Yargılamanın TRT’den canlı yayınlanması) ve gözlemcilerin katılımına müsait şekilde yapılmalıdır. Delillerin değerlendirilmesinde ve karar aşamasında evrensel hukuk ilkeleri rehber alınmalı, siyasi telkinlere değil, dosya bulgularına göre hüküm tesis edilmelidir.

Son olarak, bu süreçte hukuka aykırı emir ve talimat veren veya uygulayan tüm kamu görevlilerinin ilerde hukuki ve cezai sorumluluklarla karşılaşacaklarını hatırlatıyoruz. Hukuk dışı işlemlere imza atanlar, yaptıkları ihlallerin hesabını bağımsız yargı önünde vermelidir. Unutulmamalıdır ki adalet er ya da geç tecelli eder; önemli olan, daha fazla hak ihlali yaşanmadan bu hatalı yoldan dönülmesidir.

Halkın iradesine ve hukukun üstünlüğüne sahip çıkmak, yalnızca bir parti meselesi değil, demokrasiye inanan herkesin ortak sorumluluğudur. İBB soruşturması vesilesiyle yaşanan hak ihlalleri, Türkiye’de adil yargılanma ve insan hakları standartlarının acilen iyileştirilmesi gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Hukuka aykırı her uygulamaya karşı dayanışma ile ses çıkarmaya devam edeceğiz; çünkü adalet, yalnız mağdurlar için değil, toplumun tamamı için vazgeçilmez bir değerdir. Bu rapor vesilesiyle, hak ihlallerinin bir an önce giderilmesini ve adil bir yargı sürecine dönülmesini talep ediyoruz.

